

Н.В. Волкова
к. пед. н., доцент,
Криворізький ДПУ

СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ КОНТЕКСТ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ В ЕПОХУ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Щодо проблеми "інформаційної культури" та "інформаційної грамотності". Криворізький державний педагогічний університет. Відносно проблеми "інформаційної культури" та "інформаційної грамотності" в умовах стрімкого розвитку інформатизації суспільства.

Ключові слова: інформаційна культура, інформатизація суспільства, інформаційна грамотність, інформація.

Относительно проблемы "информационной культуры" и "информационной грамотности". Криворожский государственный педагогический университет. Относительно проблемы информационной культуры и информационной грамотности в условиях стремительной информатизации общества.

Ключевые слова: информационная культура, информатизация общества, информационная грамотность, информация.

About the problem of "information culture" and "information competence". Kryvyi Rig state pedagogical university. About the problem of "information culture" and "information competence of a personality in the condition of swift normalization of society.

Key words: information culture, information competence, information society, information's.

Постановка проблеми: Ми живемо в епоху інформатизації й комунікації. І як результат цього – зростання творчої продуктивної діяльності. А саме з такими основними поданнями будуть жити майбутнє покоління в цьому столітті. Їхня потреба в інформації зростатиме, як будуть рости їхні можливості застосувати цю інформацію з користю для себе.

Висока якість освіти неможлива без високого рівня інформаційної культури, як (учнів) студентів, так і (учителів) викладачів. Поновлюються система освіти: упроваджуються нові програми, технології навчання. Але головним залишається вміння учнів учитися, швидко реагувати на зміни, критично мислити, шукати й переробляти інформацію.

Постійно вдосконалюючи процес адаптації користувачів до автоматизованих інформаційних систем, значно підвищується рівень інформаційної культури студентів і молодих фахівців.

Культура набуває соціального впливу передусім у якості необхідного аспекту діяльності суспільної людини. Розглядувана категорія ґрунтується на суспільних засадах і передбачає організацію спільної діяльності людей, а отже, регулювання цієї діяльності за певними правилами, нормами, акумульованими в традиціях, знакових і символічних системах тощо. Зміст культури впливає не лише на темпи діяльності, прискорюючи чи уповільнюючи їх, але й визначає її змістове цілеспрямовання. Думки, погляди, рішення, які зумовлюють різні сфери суспільної практики, підтримуються інформаційною культурою.

Для усвідомлення категорії "інформаційна культура" слід урахувати її складові: "культура" та "інформація".

Метою публікації є висвітлення ефективних шляхів упровадження інформаційних технологій у процесі фахової підготовки студентів факультетів технологічного циклу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема інформаційної культури й інформаційної грамотності знайшла своє відображення не лише в педагогічних, але й філософських, психологічних та соціологічних літературних джерелах.

Проблемі включення нових інформаційних технологій у навчальний процес присвятили свої дослідження вчені Н.Анатасова, С.Бешенов, І.Бобко, Д.Богданов, Б.Гершунський, Л.Зайцева, Ю.Машбиць, І.Ретинська, О.Уваров та інші.

Проблема досліджувалася різними вченими, але не знайшла свого цілісного й систематичного відображення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Інформаційна культура й інформаційна грамотність значною мірою змінює уявлення, погляди, поведінку, спосіб життя і мислення сучасної людини і висуває до неї нові вимоги найважливішою, серед яких є опанування інформаційною грамотністю, інформаційною культурою.

Поряд із трансформацією понять „комп'ютерна грамотність” й „інформаційна культура” змінюються і традиційні вчительські вимоги до знань – „знати та відтворювати” – трансформуються у вимогу інфосфери – „уміння знайти інформацію”. Ефективність пошуку інформації, враховуючи інтенсивність інформаційних потоків, стає визначальним фактором розвитку особистості, формування її інформаційної культури, соціальної адаптованості.

Автоматизовані системи, зокрема навчальні, є ефективним засобом розширення, поглиблення й зміцнення знань та умінь у тій галузі, де спеціалізується фахівець. Використання цих систем сприяє розкриттю творчого потенціалу, пізнавальних здібностей, формуванню наукового світогляду, сучасних понять про культурні та загальнолюдські цінності.

Опанування новими інформаційними технологіями формує новаторські підходи майбутніх учителів до вирішення професійних завдань, орієнтує в подальшій педагогічній діяльності, розвиває уміння об'єктивно оцінювати ситуації, виявляти діловитість, творчість, доводити свою позицію, розв'язувати нестандартні завдання.

Необхідно підкреслити, що поняття „інформаційна культура” так само, як і поняття „культура”, відбиває практично досягнутий рівень управлінської діяльності на даний момент часу.

У філософському розумінні інформаційну культуру розглядають як рівень досягнутих інформаційних зв'язків у людському суспільстві за період інформаційного спілкування людей, як характеристику інформаційної сфери життєдіяльності суспільства.

Інформаційна культура тісно перебуває в тісних зв'язках із технологічною культурою в тій її частині, що стосується оперування інформацією з різних

видів діяльності. Власне кажучи, вся сфера технології органічно пов'язана з інформаційною культурою вже в силу того, що сама технологія (як конкретний феномен) має інформаційну природу. Важливим є не просте знання як таке, саме по собі, але й у не меншою мірою можливість його трансляції й практичне втілення за допомогою різних механізмів комунікації й соціальної пам'яті, а комунікативна функція – невід'ємний атрибут інформації в суспільстві.

Доречно зазначено вченими Ю.Зубовим та Н.Слядневою, що інформаційна культура – „це не набір елементарних знань, необхідних кожному студенту, щоб не заблукати в бібліотеці або комп'ютері. Інформаційна культура – це методика, методологія та світогляд суспільства епохи інформатизації” [1, с.72].

Аналізуючи факти оперування інформацією, підсумовуємо, що стосовно до технічного аспекту діяльності відомий оптимум інформаційної культури, об'єктивно необхідний у різних площинах і на різних етапах розгортання процесу. По-перше, при розробці технологій і їхньої супровідної документації (у тих галузях, де практикується її оформлення). По-друге, при сприйнятті такої документації, у якій відображена сукупність технологічних прийомів учасниками виробництва. По-третє, при реалізації цих технологій, їхньому втіленні в практичну діяльність.

Нарешті, коли виникають імпульси зворотного зв'язку з коректування в технології, у неї вносять відповідні зміни. У всіх таких ситуаціях тільки наявність необхідного рівня інформаційної культури здатна забезпечити успіх діяльності (зрозуміло, не можна сказати, що ця умова є достатньою, але до числа обов'язкових передумов вона, звичайно, входить).

Однак суть справи, як нам видається, полягає не в окремих етапах й операціях технологічного забезпечення виробництва всіх видів. Першочергового значення набуває той факт, що загальний рівень інформаційної культури – одна з найважливіших детермінант інтелектуального клімату епохи й конкретного соціуму, а цей фактор завжди відіграє кардинальну й визначальну роль у технологічному прогресі суспільства.

Ми розглядаємо інформаційну культуру як складову професійної культури вчителів технології. Інформаційна культура, з одного боку, характеризує суб'єктів педагогічної діяльності, а з іншого – виступає умовою ефективності цієї діяльності.

Незважаючи на трохи незвичне сполучення слів „інформаційна культура”, цей термін закономірний і означає відповідну організацію процесу керування.

Перший підхід до розуміння інформаційної культури визначається науковцями, які підкреслюють необхідність усвідомлення інформаційної культури як процесу творчої діяльності. Інформаційна культура аналізується крізь призму процесів духовного виробництва (виробництва

духовних благ, цінностей, знань, інформації), функціонування та вдосконалення особи.

Другий підхід – інформаційна культура розглядається як специфічний спосіб людської діяльності. Представники другого підходу (концепції) пропонують загальну модель культури як універсальної властивості суспільного життя.

Поняття інформаційна культура формувалося в процесі інформатизації освіти, базуючись на алгоритмічній культурі й комп'ютерній грамотності, які є підґрунтям інформаційної культури вчителів. Ми визначаємо інформаційну культуру як інтегративну якість особистості й показник її професійної підготовки.

Виходячи з того, що інформаційна культура пов'язана з соціальною природою людини і є результатом розвитку різноманітних здібностей людини, з іншого боку, вона зумовлюється рівнем розвитку інформаційних технологій.

Інформаційна культура дає змогу, з одного боку, ефективно використати світовий досвід, накопичений у викладанні та методичному забезпеченні суспільства, з іншого боку, розширює доступ громадянам до інформації, сприяє формуванню критичного сприйняття реальності та мислення, розуміння суспільних альтернатив. Як бачимо, інформаційна культура знаходить своє відображення через Інтернет, дистанційне навчання та інформаційні джерела.

За визначенням Р. Петруньової, „Інформаційна культура особистості – складна системна якість особистості, що являє собою впорядковану сукупність гуманістичних ідей, ціннісно-смыслових орієнтацій, власних позицій і властивостей особистості, що виявляється в реалізації універсальних способів пізнання, взаємодій, взаємин, діяльності в інформаційному середовищі й визначає цілісну готовність людини до освоєння нового способу життя на інформаційній основі” [2].

Інформаційна культура особистості має підґрунтям (базовим компонентом) інформаційну діяльність, процес, у ході якого особистість перетворює і пізнає інформаційне середовище, перетворюючи тим самим себе на діяльний суб'єкт, а опановані об'єкти, процеси, явища інформаційного середовища – на об'єкт своєї діяльності, найбільш повно реалізуючи в такій діяльності свої здібності, потреби й прагнення (як в інтересах власного розвитку, так і з користю для оточуючих).

Аналіз наукової літератури дозволив визначити, що інформаційна культура вчителя, як професійно значуща складова, не може бути сформована без урахування поняття про загальну педагогічну культуру. Інформаційна культура як сукупність певних компетентностей може бути сформована тільки за умови чіткої організації навчального процесу, розробки та впровадження нових форм, методів та засобів навчання. Метою навчання у даному випадку разом із формуванням знань, умінь і навичок стає формування професійних особистісних якостей, необхідних сучасному вчителю.

Бібліотекознавчий аспект інформаційної культури майбутніх педагогів знаходить свій вияв в упровадженні відповідних бібліотечних систем.

У сучасних бібліотеках використовуються нові бібліотечні системи, наприклад, система *Liber-media*, АБІС (автоматизована бібліотечно-інформаційна система в медицині) тощо.

Система Liber-media, поєднавши в єдиний комплекс електронний каталог і електронну картотечку користувачів, дозволяє знаходити необхідну літературу по будь-якому полю бібліографічного опису, здійснювати тематичний, предметний пошук, формувати й роздруковувати списки літератури, одержувати інформацію про місцезнаходження кожного конкретного екземпляра. Дана система допомагає забронювати книгу для видачі на абонемент, якщо в цей момент немає вільного екземпляра. Це заощаджує час користувача, скорочує число відмов на літературу. Користувач також може подивитися свою електронну читацьку картку, використовуючи особистий пароль навіть не заходячи в бібліотеку.

Книговидача здійснюється з використанням технології штрих-кодування фонду читацьких документів. При зчитуванні штрих-коду з картки й книги відбувається оцінка в читацькому електронному формулярі й електронному каталозі. При цьому враховується розходження в правилах видачі (у строках і кількості документів) на абонементі й у читацькому залі, відслідковуються користувачі, що порушили строки повернення літератури, формуляри яких автоматично закриваються, фіксується наявність броні на видавану літературу.

Дана автоматизована система обслуговування дозволяє бібліотекарям легше вирішити питання з користувачами при затримці строків повернення літератури. Крім того, діє єдина система заборони на обслуговування боржників у всіх підрозділах, підключених до мережі.

Особливе значення в умовах нових автоматизованих інформаційних технологій здобуває інформаційне обслуговування користувачів. У 1996 відкритий перший в Україні серед бібліотек ВНЗ Центр відкритого доступу до Інтернету. З'явилася можливість виставити електронний каталог для широкого кола користувачів до Інтернету і Інтернету через WEB-сторінки; інтерфейс доступу до каталогу аналогічний користувальницькому інтерфейсу в залі каталогів бібліотеки. Використання Z-серверної технології (підтримуючої формат Z39.50) дозволяє забезпечувати доступ через Z-шлюзи до електронного каталогу будь-якої бібліотеки України, Росії, інших країн Європи й миру, використовуючи єдиний інтерфейс. Використання Z-серверної технології дає можливість на новому рівні розв'язувати підійти до питання об'єднання, спільного створення електронних ресурсів різних бібліотек. Усе це є рівнем інформаційної культури під бібліотекознавчим аспектом.

Проведений аналіз літератури дозволяє дійти висновку про те, що нове поняття „інформаційна культура” з'являється із становленням реаль-

ного інформаційного суспільства. У зв'язку з цим існує безліч визначень поняття "інформаційної культури" у філософському та власне педагогічному аспектах.

Під інформаційною культурою ми розуміємо – складне соціальне явище, яке виступає як професійна складова в світі інформаційних відносин майбутніх вчителів технологічного циклу.

У суспільстві інформаційні потреби мають масовий характер, починають виявляти більш помітний вплив на різні сфери суспільного життя, обумовлюючи їх специфічну трансформацію.

Комп'ютерні й комунікаційні технології є новітнім, альтернативним виявом інформаційної революції. Цим пояснюються значний інтерес і увага, що виявляють до комп'ютерної грамотності, формування основ інформаційної культури педагога, які займаються, зокрема, шляхами адаптації різноманітних навчальних закладів. Усе більше науковців висновують, що в „результаті одержаних знань про комп'ютери і набутих навичок роботи з ними студенти будуть краще підготовлені до трудової діяльності, матеріального життя в нашому швидкозмінливому світі” [3].

Провідна ознака високої інформаційної культури, головне джерело, що забезпечує благоустрій і благополуччя життя для переважної частини населення країни, благодіяння суспільства – це високоефективна господарська діяльність його членів, що стає як умовою, так і ознакою цивілізованої організації господарства на базі засобів виробництва, що складаються з кібернетичних знарядь праці й нових інформаційних технологій, які забезпечують найбільш високий, з погляду світових стандартів, рівень продуктивності праці й ефективності виробництва, створення різноманіття товарів і послуг, що роблять життя людей більш комфортнішим.

Висновки з даного дослідження і перспективи. Виховання інформаційної культури й інформаційної грамотності особистості взагалі є суспільною проблемою. Тому необхідно обов'язково треба враховувати ступінь розвитку науково-інформаційних і бібліотечно-бібліографічних ресурсів у цілому, а також кожного окремого навчального закладу, причетного до цієї справи; брати до уваги розгалуженість системи інформаційної освіти та її спадковість; наполегливо розвивати координаційні й коопераційні внутрішньовідомчі і міжвідомчі зв'язки.

Список використаних джерел

1. Информационная культура личности: прошлое, настоящее, будущее. труды Международной научной конференции: тезисы докладов КГАК (Краснодар-Новороссийск, 11-16 сентября 1996г.). – Краснодар-Новороссийск, 1996. – 490с.
  2. Петрунева Р.М. Гуманитаризация инженерного образования: методологические основы и практика / Р.М. Петрунева. – Волгоград, 2000. – 216с.
  3. Розумовский В.Г. Информационные технологии в образовании: возможности и перспективы проблемы / В.Г. Розумовский // Компьютер и образование. – М.: АПН СССР, 1991. – 306с.
  4. Ромашина О.Я. Формування інформаційної культури студентів коледжів технічного профілю: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04 „Теорія і методика професійної освіти” / О.Я. Ромашина. – Тернопіль, 2007. – 27 с.
- Стаття надійшла до редакції 23.07.2010р.